

УДК 369.5

ЩОДО КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Коваль Олександр Пилипович,
доктор економічних наук, доцент,
Шаповал Ярина Костянтинівна

Актуальність порушеної проблематики підтверджується тим, що на початку травня 2015 року до Верховної Ради України було внесено одразу два альтернативні законопроекти, які регламентують запровадження майбутньої загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи (№ 2767 та № 2767-1), які різняться п'ятьма концептуальними засадами. Метою статті є врегулювання розбіжностей у пропозиціях законотворців задля якомога ефективнішого функціонування майбутньої системи. Доведено, що обов'язковість участі для працівників до 35 років у системі не повинна бути добровільною, обґрунтовано недоцільність передачі повноважень із формування Ради та управління активами Накопичувального фонду до КМУ, вмотивовано необхідність запровадження державних гарантій збереження пенсійних накопичень та недоцільність обмеження кола потенційних зберігачів виключно державними банками. Отже, Верховній Раді України доцільно поєднати у майбутньому законі позитивні норми обох законопроектів. Тому в кінцевій редакції майбутнього закону положення щодо примусовості участі в системі, повноважень у частині управління активами НФ і недержавного статусу зберігача мають бути викладено в редакції законопроекту № 2767. Натомість норми щодо державних гарантій збереження коштів НФ та складу Ради НФ доцільно викласти в редакції законопроекту № 2767-1.

Ключові слова: загальнообов'язкове державне накопичувальне пенсійне страхування, Рада Накопичувального фонду, зберігач.

KOVAL OLEKANDR, SHAPOVAL YARINA.

CONCERNING THE CONCEPTS OF THE INTRODUCTION OF ACCUMULATIVE PENSION SYSTEM.

Urgency excited issue confirmed that in early May 2015 to Parliament was made just two alternative draft laws regulating the future introduction of mandatory funded pension system (№ 2767 and № 2767-1), which differ on five conceptual basis. The aim Article is settle differences in the proposals to lawmakers as a more effective functioning of the future system. Proved that mandatory participation for workers 35 years in the system should not be voluntary, reasonable devolution of unreasonableness of the formation Council fund and asset accumulation fund to CMU, motivated the need for the introduction of state guarantees preservation of pension savings and unreasonableness limit the pool of potential custodians exclusively by state banks. Therefore, it is advisable to combine Parliament in future positive law norms both bills. Therefore, the final wording of the future law provisions on participation in the system of coercion, powers of the asset management and private status of NF custodian must be stated in the wording of the bill № 2767. Instead, rules on state guarantees cost savings and the Council fund is advisable to put the bill in the version number 2767-1.

Keywords: compulsory state funded pension insurance, the Board of the Savings Fund, the custody.

Наразі у Верховній Раді України знаходяться два альтернативні законопроекти під майже аналогічними назвами, що регламентують поміж іншого адміністративно-управлінські аспекти

запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи (*дали* – система II рівня). Автором першого законопроекту є Кабінет Міністрів України (*дали* – Законопроект

№ 2767) [1]. Автором альтернативного – народні депутати Королевська Н. та Солод Ю. (*дали* – законопроект №2767-1) [2].

Законопроекти підсумовують результати понад десятирічного періоду обговорення проблем запровадження системи II рівня в експертному середовищі. І навіть попри такий тривалий термін, законопроекти розбігаються в деяких концептуальних моментах. Отже, постає нагальна необхідність поставити крапку в тривалій науково-практичній дискусії.

Фінансові аспекти реформування пенсійних систем, у т. ч. й накопичувальної, досліджено С. Маслічук [3]. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем висвітлено в дослідженні USAID [4]. Економічний складник накопичувальної пенсійної системи проаналізовано А. Федоренком [5]. Дослідженню накопичувальної пенсійної системи як інструменту соціального захисту громадян присвячено доробок М. Кравченко [6]. Інституційні проблеми запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні досліджено О. Шевченко [7].

Метою статті є подолання розбіжностей у поглядах експертів на концептуальні засади запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи.

Обидва законопроекти надзвичайно ємні та складні, в частині запровадження системи II рівня містять п'ять відмінностей, кожна з яких надалі суттєво вплине на її функціонування (табл. 1).

Проаналізуємо законопроекти за вказаними критеріями.

Добровільність участі в системі II рівня. Чинне законодавство передбачає, що страхові внески

до майбутнього Накопичувального Фонду (*дали* – НФ) сплачуватимуться застрахованими особами, яким на день запровадження перерахування таких внесків виповнилося не більш ніж 35 років ([8], *дали* – Закон № 1058). Автори законопроекту № 2767 пропонують залишити цю норму без змін, додавши лише положення щодо добровільної участі в системі II рівня осіб віком 35–55 років (рис. 1). При цьому особи, які досягли 60 років, не можуть бути платниками страхових внесків до НФ.

Натомість автори законопроекту № 2767-1 пропонують особам до 60 років брати участь у системі II рівня впродовж 10 років виключно на добровільних засадах. Особи понад 60 років, як і в альтернативному законопроекті, також не мають права участі в системі.

Із цього приводу зазначимо таке. Від самого початку ідеологія запровадження системи II рівня передбачала її обов'язковість. Це зумовлено кількома чинниками, зокрема необхідністю створення надійного підґрунтя для вагомих накопичень працівників, формування потужного та прогнозованого інвестиційного ресурсу, уніфікації адміністрування тощо. Норма щодо добровільності участі в системі створює насамперед додаткові ризики для найменш захищених категорій. Неосвіченість, непоінформованість, необачність, недалекоглядність громадян можуть стати перепорою для формування більш вагомих персональних накопичень.

Люди просто знехтують новою можливістю забезпечити власну старість. За таких умов при повністю сформованій інституційній інфраструктурі система II рівня може не запрацювати

Таблиця 1

Порівняльний аналіз законопроектів № 2767 та №2767-1 у частині запровадження системи II рівня

Критерій	Законопроект № 2767	Законопроект № 2767-1
Добровільність участі	обмежено віком	передбачено
Склад Ради Накопичувального фонду (<i>дали</i> – НФ)	затверджується КМУ	затверджується Президентом України та Верховною Радою України
Повноваження щодо управління активами НФ	здійснюється КУА	здійснюється КМУ
Зберігач коштів НФ	будь-який банк	державний банк
Державні гарантії збереження коштів НФ	не передбачено	передбачено

Рис. 1. Вимоги законопроектів до віку участі в системі II рівня

внаслідок відсутності (недостатньої кількості) учасників.

На нашу думку, обов'язковість участі для працівників до 35 років має залишитися наріжним каменем системи II рівня. З урахуванням цього переважає позиція законопроекту № 2767. Необхідно лише чіткіше визначити долю осіб від 55 до 60 років. Зазвичай недоцільність їх участі в системі II рівня обґрунтовується браком часу для більш-менш вагомим накопичень. З огляду на те, що ситуація у кожній конкретній людині є суто індивідуальною, доцільно або підняти вік добровільної участі у системі до 60 років, або знизити вік заборони участі до 55 років.

Довідково: під час розроблення концептуальних засад запровадження системи II рівня як один з варіантів розглядалася можливість поступового залучення учасників за принципом «отримання трудової книжки». Іншими словами, учасниками системи мали ставати працівники, які отримали перше робоче місце. За рахунок цього мала б забезпечуватися поступовість зростання масштабів системи та демпфуватися негативний вплив на фінансовий стан солідарної системи внаслідок відпливу коштів до системи II рівня. На жаль, цей варіант не знайшов підтримки у законотворців.

Склад Ради НФ. Чинне законодавство передбачає, що «До складу Ради Накопичувального фонду входять 14 осіб, які на пропорційній основі призначаються Президентом України та Верховною Радою України».

Президент України призначає сім членів Ради Накопичувального фонду шляхом прийняття відповідного указу – по одному представнику від центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної фінансової політики, державної політики у сферах трудових від-

носин, соціального захисту населення, економічного розвитку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Ради національної безпеки і оборони України та Пенсійного фонду.

Верховна Рада України призначає шляхом прийняття відповідної постанови сім членів Ради Накопичувального фонду, в тому числі по одному представнику застрахованих осіб та роботодавців, та Національного банку України» [8, п. 2 ст. 81].

Законопроект № 2767–1 пропонує залишити повноваження з формування Ради НФ без змін, змінивши при цьому відомчу приналежність членів Ради НФ, що призначаються Верховною Радою України, а саме: «Верховна Рада України призначає шляхом прийняття відповідної постанови сім членів Ради Накопичувального фонду, із яких по три представники застрахованих осіб та роботодавців, <...> та представник Національного банку України ...».

У законопроекті № 2767 наголошується, що: «Кабінет Міністрів України затверджує склад Ради Накопичувального фонду. До складу Ради Накопичувального фонду входять по одному представнику центральних органів виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики, фінансів, економіки, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (за поданням Президента України), Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (за поданням Президента України) та Пенсійного фонду України, а також представники Ради національної безпеки і оборони України (за поданням Президента України) та Національного банку України (за подан-

Таблиця 2

Порівняльний розподіл компетенцій органів державної влади з призначення членів Ради НФ

Орган державної влади	Відомство та кількість представників у Раді НФ		
	Закон № 1058	Законопроект № 2767	Законопроект № 2767-1
Президент України	Мінфін – 1 Мінсоцполітики – 1 Мінекономрозвитку – 1 НКРРФП – 1 НКЦПФР – 1 РНБО – 1 ПФУ – 1	–	Мінфін – 1 Мінсоцполітики – 1 Мінекономрозвитку – 1 НКРРФП – 1 НКЦПФР – 1 РНБО – 1 ПФУ – 1
Верховна Рада України	Профспілки – 1 Роботодавці – 1 НБУ – 1 Висуванці ВР – 4	–	Профспілки – 3 Роботодавці – 3 НБУ – 1
Кабінет Міністрів України	–	Мінфін – 1 Мінсоцполітики – 1 Мінекономрозвитку – 1 НКРРФП – 1 НКЦПФР – 1 РНБО – 1 ПФУ – 1 Профспілки – 3 Роботодавці – 3 НБУ – 1	–

ням Голови Національного банку України); по три представники застрахованих осіб та роботодавців».

Іншими словами, пропонується понизити статус органу, уповноваженого формувати Раду НФ. Пояснювальна записка до законопроекту [9] не містить жодного обґрунтування цього кроку.

Отже, маємо дві законотворчі новації в частині Ради НФ: статус органу, уповноваженого формувати склад Ради НФ та відомча приналежність її членів (табл. 2).

Як видно з таблиці 2, у частині статусу органів, що формують Раду НФ, норми чинного законодавства та законопроекту № 2767-1 збігаються. В обох випадках Президент України та Верховна Рада призначають по 7 достойників. Натомість законопроект № 2767 пропонує це право цілком та повністю передати у компетенцію КМУ. На нашу думку, це доволі небезпечна пропозиція, оскільки надмірна концентрація повноважень в одного органу влади може створити підґрунтя для корупції та нехтування інтересами інших зацікавлених сторін.

Щодо відомчої приналежності членів Ради НФ зазначимо таке. Залишимо за дужками доцільність настільки широкого представництва соціальних партнерів (6 із 14, або 43 % загальної кількості членів Ради НФ), яка сама по собі є досить дискусійним питанням. Погодимось лише, що оскільки автори обох законопроектів визнали необхідність заміни абстрактних висуванців Верховної Ради на представників соціальних партнерів, то ця пропозиція є слушною.

З урахуванням наведених міркувань норми законопроекту № 2767-1 щодо статусу органу, уповноваженого формувати склад Ради НФ та відомчої приналежності її членів, є компромісним, а отже, й більш переважними.

Повноваження щодо управління активами НФ. Чинне законодавство передбачає, що управління пенсійними активами НФ здійснюється компаніями з управління активами (*далі* – КУА).

Відповідна норма законопроекту № 2767 є майже аналогічною. До того ж, законопроект цілком слушно конкретизує та уточнює вимоги до КУА, яка претендує на управління активами НФ:

- претендент має провадити діяльність з управління активами впродовж п'яти років (згідно з чинним законодавством – три роки);
- претендент має проводити діяльність з управління активами саме недержавних пенсійних фондів (а не активів узагалі, у т. ч. інвестиційних фондів згідно з чинним законодавством);
- претендент повинен мати одночасно в управлінні загальну суму пенсійних активів не менше ніж 20 млн грн (а не визначену в технічному завданні згідно з чинним законодавством).

Натомість згідно із законопроектом № 2767-1: «Управління пенсійними активами НФ здійснюється КМУ відповідно до його рішень».

Після п'яти років з дня запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування управління пенсійними активами Накопичувального фонду може здійснюватися компаніями з управління активами, що обираються за результатом конкурсу відповідно до цього Закону.

Рішення про передачу в управління пенсійних активів Накопичувального фонду компаніям з управління активами приймається Кабінетом Міністрів України».

Вимоги до КУА, що претендують на управління активами НФ, у законопроекті № 2767-1 аналогічні викладеним у законопроекті № 2767.

У пояснювальній записці до законопроекту № 2767-1 зазначено, що це робиться з метою підвищення рівня функціональності та відповідальності в роботі НФ. Дозволимо собі піддати цю тезу сумніву з трьох причин.

По-перше, КУА – це юридична особа, яка провадить професійну діяльність з управління активами на підставі відповідної ліцензії на провадження такої діяльності (ст. 1 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення»), а Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади (ст. 113 Конституції України). Тобто ця норма в разі її прийняття порушує інституційну цілісність системи II рівня.

По-друге, діяльність з управління активами здійснюється на підставі договорів (комісії, доручення, купівлі-продажу, міни, РЕПО тощо) з відповідними контрагентами, як правило, юридичними особами. Доволі складно уявити собі практичну процедуру укладання та супроводження договору комісії на купівлю-продаж цінних паперів між звичайним оператором фондового ринку та КМУ. Зайве говорити про звітність, обмін інформацією з торговцем цінними паперами, професійним адміністратором, зберігачем тощо.

По-третє, не зовсім зрозуміло, чому функціональність і відповідальність КМУ априорі вважається більшою, ніж у солідної ринкової компанії з багаторічним досвідом в управлінні активами та першокласною репутацією.

Показово, що Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України не підтримує пропозиції про покладення на КМУ відповідно до його рішень управління пенсійними активами НФ. Воно цілком слушно вважає, що «одним із викликів функціонування накопичувальної пенсійної системи є саме спокуса урядових структур на використання коштів системи II рівня для погашення дефіциту державного бюджету чи дефіциту коштів солідарної системи, що може негативно позначитися на ефективності пенсійної системи» [10].

Отже, з урахуванням наведеного норми законопроекту № 2767 щодо управління активами НФ слід вважати більш переважними.

Зберігач коштів НФ. Згідно з чинним законодавством зберігач – банк, який здійснює свою

діяльність відповідно до законодавства про банки і банківську діяльність та відповідає вимогам закону № 1058 щодо зберігання та обслуговування коштів НФ.

Законопроект № 2767 залишає цю норму без змін.

Натомість законопроект № 2767-1 наполягає, що, поміж іншого, 100 % статутного капіталу зберігача мають перебувати в державній власності. В обґрунтування своєї позиції автори законопроекту вважають, що це дасть змогу унеможливити:

- залучення до зберігання активів НФ ненадійних та за фактом збиткових банків;
- банкрутство зберігача, у т. ч. штучне.

Зазначимо, що ці та подібні побоювання не позбавлені здорового сенсу. Зберігач за своєю суттю є ключовою ланкою системи II рівня, контролером та наглядачем над адміністратором НФ та КУА. Отже, прорахунки в його діяльності (навмисні чи ненавмисні) є джерелом підвищеної загрози втрати активів НФ. Саме тому діяльність самого зберігача має бути об'єктом підвищеного контролю з боку всіх повноважних суб'єктів держави.

Проте не зовсім зрозуміло, як державний статус зберігача сприятиме убезпеченню системи II рівня від втрати активів НФ. Сам по собі статус суб'єкта господарювання (у т. ч. й банку) визначає лише коло повноважних осіб з призначення органів управління та склад кінцевих бенефіціаріїв. Отже, до позитивних сторін пропозиції можна віднести лише безумовну можливість відновлення державою фінансового стану зберігача у разі втрати ним платоспроможності, тоді як для недержавного банку така можливість може бути відсутньою.

Натомість негативами пропозиції є:

- незадовільний нинішній фінансовий стан державних банків. Свідченням цього є переддефолтний рейтинг «(СааЗ(ср)», наданий Ошадбанку та Ексімбанку авторитетною міжнародною рейтинговою агенцією *Moody's* [11];

- політичний аспект. Не секрет, що посади перших осіб державних банків є політичними, а отже, зміна влади може прямо чи опосередковано вплинути на виконання зберігачем покладених на нього функцій;

- незначний досвід функціонування державних банків на фондовому ринку. За винятком сегмента державних цінних паперів, державні банки не є знаними брендами на ринку зберігання активів. Їх досвід у цій сфері значно поступається багатьом іншим банкам-зберігачам;

- зниження конкуренції. Замала кількість державних банків в Україні значно звужує можливості щодо вибору гідного претендента.

Наразі важко визначити, чи переважають негативні сторони позитивну, чи ні. Усе залежить від того, яким чином у майбутньому законі буде виписано систему гарантування збереження

коштів НФ. Якщо держава візьме на себе кінцеві гарантії такого збереження, то норма щодо державного статусу зберігача втрачає сенс. Якщо ні, тоді пропозиція законопроекту № 2767-1 є більш переважною.

Державні гарантії збереження коштів НФ. Чинне законодавство, як і законопроект № 2767, не містять жодних норм щодо державних гарантій збереження активів НФ. Натомість законопроект № 2767-1 наголошує, що «Забезпечення повернення коштів Накопичувального фонду гарантується державою шляхом визначення у законі про державний бюджет України на відповідний рік видатків на покриття можливих втрат у сумі, не меншій прогностичній вартості активів Накопичувального фонду на кінець планового року».

Зазначимо, що сама по собі необхідність державних гарантій неодноразово була предметом фахових дискусій. Частина експертів висловлює певні побоювання відносно спроможності держави гарантувати збереження пенсійних накопичень. На нашу думку держава обов'язково повинна бути учасником системи гарантування пенсійних накопичень з кількох причин.

По-перше, запровадження системи II рівня ініційовано державою. Концептуальні засади функціонування цієї системи визначено законодавством. Внески до неї мають обов'язковий характер, їх розмір та механізми стягування також визначені законодавством.

По-друге, держава відповідатиме за діяльність НФ, оскільки він матиме статус цільового позабюджетного фонду, а за своєю адміністративно-організаційною сутністю – державної установи. Нагляд за діяльністю НФ здійснюватиме Рада у складі 14 осіб, які на пропорційній основі призначатимуться Президентом України та Верховною Радою України.

По-третє, однією з найбільш явних загроз збереженню пенсійних накопичень є інфляція. Водночас саме держава в особі уряду є відповідальною за стан макроекономічних показників, у т. ч. й інфляції.

По-четверте, іншою загрозою збереженню пенсійних накопичень є стан фінансових ринків, передусім – фондового. Такий стан багато в чому визначається фінансовою політикою держави та ефективністю функціонування державних регуляторів, насамперед НКЦПФР, НКРРФП та НБУ.

По-п'яте, ще однією загрозою збереженню накопичень є низький рівень кваліфікації або свідомо неналежне управління з боку менеджменту професійних адміністраторів, компанії з управління активами та зберігачів. Знову ж таки відповідальність за якість регулювання та нагляду за цими фінансовими інституціями лежить на державних регуляторах, які мають для цього всі необхідні механізми та повноваження, починаючи від ліцензування та закінчуючи поточним контролем діяльності фінансових установ.

**Порівняльний аналіз законопроектів № 2767 та №2767-1
у частині запровадження системи II рівня (оціночні характеристики)**

Критерій	Законопроект № 2767	Законопроект № 2767-1
Добровільність участі	+	–
Склад Ради Накопичувального фонду (<i>далі</i> – НФ)	–	+
Повноваження щодо управління активами НФ	+	–
Зберігач коштів НФ*	+/-	-/+
Державні гарантії збереження коштів НФ	–	+

+ більш переважна норма.

– менш переважна норма.

* залежно від наявності/відсутності державних гарантій.

Насамкінець, держава на законодавчому рівні визначає напрями та обмеження на інвестування накопичених коштів, керуючись, зокрема, й власними інтересами (інвестиції в державні цінні папери, можливо, в певні державні програми тощо).

З огляду на наведене, вважаємо, що держава, хоча й не виключно, в останню чергу, але таки повинна нести відповідальність, тобто бути остаточним гарантом збереження коштів пенсійних накопичень. При цьому дискусійними питаннями залишаються такі: що саме повинно гарантуватися і які для цього необхідні механізми? [12, 13]. Але необхідність державних гарантій збереження активів НФ як таких не залишає жодного сумніву. Наведена норма законопроекту № 2767-1 виписана не ідеально, проте сам факт визнання державою відповідальності за долю активів НФ складно переоцінити.

З урахуванням цього норма законопроекту №2767-1, яка вперше декларує зобов'язання держави з цього питання, має досить прогресивний вигляд. Усе зазначене узагальнено в таблиці 3.

Список використаних джерел

1. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій* : проект закону України / (реєстр. № 2767 від 30.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55000

2. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо накопичувальної системи державного пенсійного страхування та єдиних підходів до нарахування пенсій* : проект закону України / (реєстр. № 2767-1 від 08.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55054

3. *Маслічук С.* Фінансові аспекти реформування пенсійних систем / С. Маслічук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 2014 р. – С. 119–124. – (Сер. «Економіка», вип. 25).

Висновки

Обидва альтернативні законопроекти в частині запровадження системи II рівня мають і недоліки, і переваги.

Отже, Верховній Раді України доцільно поєднати в майбутньому законі позитивні норми обох законопроектів. Тому в кінцевій редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій» положення щодо участі в системі II рівня, повноважень у частині управління активами НФ та недержавного статусу зберігача мають бути викладені в редакції законопроекту № 2767.

Натомість норми щодо державних гарантій збереження коштів НФ та складу Ради НФ доцільно викласти у редакції законопроекту № 2767-1.

References

1. *Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennya nakopychuvальної systemy zahalnoobov'yazkovoho derzhavnoho pensijnoho strakhuvannya ta yedynykh pryncypiv narakhuvannya pensij* : projekt zakonu Ukrainy / (reestr. № 2767 vid 30.04.2015 r. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55000

2. *Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo nakopychuvальної systemy derzhavnoho pensijnoho strakhuvannya ta yedynykh pidkhodiv do narakhuvannya pensij* : projekt zakonu Ukrainy / (reestr. № 2767-1 vid 08.05.2015 r. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55054

3. *Maslichuk S.* Finansovi aspekty reformuvannya pensijnykh system / S. Maslichuk // Naukovi zapysky Nacionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya», 2014 r. – S. 119–124. – (Ser. «Ekononika», vyp. 25).

4. *Світовий* досвід у реформуванні пенсійних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://finrep.kiev.ua/download/intl_experience_pension_systems_i4_aug2014_ua.pdf
5. *Федоренко А.* Економічна складова накопичувальної пенсійної системи / А. Федоренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pf.kinto.com/files/articles/74/53_2.pdf
6. *Кравченко М.* Накопичувальна пенсійна система як інструмент соціального захисту громадян / М. Кравченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kmvszg.pdf>
7. *Шевченко О.* Інституційні проблеми запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні / О. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3630/Shevchenko_Institutsiini_problemy_zaprovadzhennia.pdf;jsessionid=24BC917F56607561208B804BA8A16D5E?sequence=3
8. *Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування* : закон України від 9.07.2003 року № 1058-IV // Урядовий кур'єр. – № 150. – 2003. – 14 серп.
9. *Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55000
10. *Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо накопичувальної системи державного пенсійного страхування та єдиних підходів до нарахування пенсій»* (від 08.05.2015 р. № 2767-1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55054
11. *Самаєва Ю.* Почем обойдутся экономике депозиты с супердоходностью? / Ю. Самаєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/finances/pochem-oboymdutsya-ekonomike-depozity-s-superdohodnostyu-.html>
12. *Коваль О. П.* Щодо гарантій збереження коштів загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи / О. П. Коваль // Економіка України. – 2012. – №2. – С. 80–83.
13. *Коваль О. П.* Механізми забезпечення гарантій збереження коштів пенсійних накопичень / О. П. Коваль // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 5. – С. 217–222.
4. *Svitoviy* dosvid u reformuvanni pensijnykh system. Retrieved from http://finrep.kiev.ua/download/intl_experience_pension_systems_i4_aug2014_ua.pdf
5. *Fedorenko A.* Ekonomichna skladova nakopychualnoyi pensijnoyi systemy / A. Fedorenko. Retrieved from http://pf.kinto.com/files/articles/74/53_2.pdf
6. *Kravchenko M.* Nakopychualna pensijna systema yak instrument socialnoho zakhystu hromadyan / M. Kravchenko. Retrieved from <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kmvszg.pdf>
7. *Shevchenko O.* Instytuciini problemy zaprovadzhennya obovyazkovoyi nakopychualnoyi pensijnoyi systemy v Ukraini / O. Shevchenko. Retrieved from http://www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3630/Shevchenko_Institutsiini_problemy_zaprovadzhennia.pdf;jsessionid=24BC917F56607561208B804BA8A16D5E?sequence=3
8. *Pro zahalnoobovyazkove derzhavne pensijne strakhuvannya* : zakon Ukrainy vid 9.07.2003 r. № 1058-IV // Uryadoviy kuryer. – № 150. – 2003. – 14 serp.
9. *Poyasnyvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennya nakopychualnoyi systemy zahalnoobovyazkovoho derzhavnoho pensijnoho strakhuvannya ta yedynykh pryncypiv narakhuvannya pensij»*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55000
10. *Vysnovok na proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo nakopychualnoyi systemy derzhavnoho pensijnoho strakhuvannya ta yedynykh pidkhodiv do narakhuvannya pensij»* (vid 08.05.2015 r. № 2767-1) Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55054
11. *Samaeva Yu.* Pochem obojdutsya ekonomyke depozyty s superdohodnostyu? / Yu. Samaeva. Retrieved from <http://gazeta.zn.ua/finances/pochem-oboymdutsya-ekonomike-depozity-s-superdohodnostyu-.html>
12. *Koval O. P.* Shchodo harantij zberezheniya koshtiv zahalnoobovyazkovoyi nakopychualnoyi pensijnoyi systemy / O. P. Koval // Ekonomika Ukrainy. – 2012. – №2. – S. 80–83.
13. *Koval O. P.* Mekhanizmy zabezpechennya harantij zberezheniya koshtiv pensijnykh nakopychen / O. P. Koval // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2011. – № 5. – S. 217–222.